

різного ступеня; які втратили близьких; які родом із окупованих територій, тощо; урахування питань гендерної ідентичності та додаткових проблем, спричинених статевою нерівністю, тощо).

1. Баратинська А. В. Дослідження професійного вигорання працівників правоохоронних органів у світлі ідей позитивної психології. Проблеми екстремальної та кризової психології. 2015. Вип. 17.
2. Військова психологічна підготовка та реабілітація / за ред. О. В. Філюка. – К.: Видавець Олег Філюк, 2016.
3. Гузенко І. Синдром емоційного вигорання у професійній діяльності військовослужбовців / І. Гузенко // матеріали наук. – практ. конф. «Психологія національної безпеки». – Львів: «СПОЛОМ», 2017.
4. Демидюк В. М., Пілат М. С. Психологічні чинники запобігання емоційному вигоранню військовослужбовців в умовах довготривалих збройних конфліктів. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія»: науковий журнал. Острог: Вид-во НаУОА, січень 2021. № 12.
5. Хайрулін О. М. Психологія професійного вигорання військовослужбовців: [монографія] / Олег Михайлович Хайрулін; за наук. ред. А. В. Фурмана. – Тернопіль: ТНЕУ, 2015.

СВАТКО Ю. І.

ПАРАДОКСАЛЬНА КОНФЛІКТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО: РИТОРИЧНИЙ ВИМІР

1. Попередньо визначимо КОНФЛІКТ як «становлення розуміння в аспекті суперечності» (Сватко, 2014b, 10). Конфліктність за самою своєю суттю забезпечена тим, що знання з огляду на власну природу, як це відкрилося Платону в діалозі «Хармід» (Plato, 1903, р. 326 [166b-c]), є самоспіввіднесенням і тим самим упредметненням смислу. Тож, коли ми розглядаємо стосунки між знанням як таким і розумінням – як знанням, утіленим на «іншому», не-[зовсім]-знанні, тобто на його, знання, «носії» (Сватко, 2015, с. 4), ми маємо говорити саме про смислове співвіднесення знання і розуміння, отже, про «смисловий перехід» (лат. *transitione*) і, таким чином, смислову дистанцію між цими двома категоріями, де друга своєю «іншістю» діалектично заперечує першу, робить її неочевидною. Та смислова дистанція між знанням і його втіленням-носієм називається проблемою. І та ж таки дистанція, отже, неочевидність і проблемність визначає стосунки між безліччю можливих носіїв знання як безліччю можливих його розумінь і безліччю можливих взаємних заперечень між самими тими розумінням. Зазначена неочевидність resp. проблемність і суперечність «знімається» смисловими поясненнями, що й забезпечують становлення розуміння в аспекті суперечності. Можливість таких пояснень – це можливість розглядати і вирішувати конфлікт по суті.

2. Коли ми говоримо про реальні конфлікти в часі, тобто конфлікти в ситуаціях, коли час «уфактичноється» в русі, ми маємо на увазі передусім конфлікти з приводу оволодіння МАЙБУТНІМ. Адже, за Бл. Августином, «звідки, яким чином і куди плине (час. – Ю. С.) услід його вимірюванню? Звідки, як не з майбутнього? Яким чином, якщо не через теперішнє? Куди, крім минулого? Від того... чого поки ще нема; через те, в чому нема протягу; до того, чого вже нема» (S. Aurelius Augustinus Hippoensis, 1729, р. 146 [XI 27 V]). Інакше кажучи, перетлумачуючи гіппонського єпископа, час рухається від ідеї – через її втілення – до смислу втіленого. Парадоксальність конфліктів в рамках такого руху полягає саме в тому, що майбутнього в його фактичному втіленні начебто ще нема, теперішнє є неначе миттєвим, а в минулому будь-яка фактичність узагалі представлена самим своїм смислом, який наче не підлягає сумніву.

3. Яке дисциплінарне знання варто залучити для того, щоб розібратися з парадоксальністю тих «наче», що об'єднує сфери ймовірності, часу і конфліктів? Вочевидь, це ПРАКТИЧНА РИТОРИКА, яка на відміну від теоретичної риторики як переконливо увиразненої в мові вільної самосвідомості (Сватко, 2014а, с. 14) постає як «орієнтоване в часі-просторі мистецтво свідомомовленнєвого управління життям» (Сватко, 2023, с. 185).

4. Але спробуймо для початку переінтерпретувати три часові плани з огляду на згадану напрямленість часу «з майбутнього в минуле» і нашу власну позицію спостерігача. Тоді ми отримуємо а) не просто майбутнє, а майбутнє з погляду теперішнього; б) не просто теперішнє, а теперішнє на тлі майбутнього; в) не просто минуле, а минуле через майбутнє. За цих обставин людська діяльність обертається діяльністю з приводу оволодіння майбутнім. В нинішньому, наскрізь особистісному Світі Людини (Сватко, 2006, 75) таке оволодіння обертається опануванням власного майбуття – спершу знаттєво, в його ідеї, а потім цілком фактично, або результативно.

5. Назвемо ймовірну знаттєву схему майбуття ПРОЄКТОМ. Тоді діяльність із приводу опанування власного майбуття нараз постає як ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ. Відповідно, три звичні часові плани передбачають проєктне оволодіння майбутнім а) через його прогнозування в режимі здогадності, тобто через тематизацію, авторизацію resp. актуалізацію і загальне орієнтування щодо майбутнього з погляду сьогодення й задля нього; б) через його прогнозування в режимі ознаменування, тобто через його теперішню послідовну проблематизацію і планування — як поділ на «етапи» і «стани справ»; в) через його прогнозування в режимі прикметності, тобто через кінцеве зважування досягнутих результатів і набутого досвіду на підставі відповідних ознак майбуття в минулому досвіді.

6. Позиція 4а передбачає МЕТУ діяльності, що її ми визначимо як 1) імовірний, 2) граничний, проте 3) досяжний, 4) напрямлений свідомістю resp. усвідомлений 5) момент будь-якої діяльності, розглянутої б) в аспекті свідомого оволодіння 7) майбутнім. Власне, це головний інструмент опанування власного майбуття в його ідеї, або ідеальний образ принципово досяжного майбуття (Сватко, 2023, с. 187). З іншого боку. позиція 4б передбачає РЕЗУЛЬТАТ – гарантовану проєктом форму фактичного втілення мети. Нарешті, позиція 4в упередметнюється в ОЦІНЦІ – гарантованій проєктом кількісно і/чи якісно визначеній формі підсумкового синтезу мети і результату.

7. Кожну з трьох наведених позицій обслуговує спеціальний клас інтелектуалів. Позиція 4а потребує КОНСУЛЬТАНТІВ (лат. *consultare* – 1) 'радитися'; 2) 'приймати рішення', 3) 'просити поради', в тому числі – через ворожбу), які відповідають за прогнозування в режимі здогадності; позиція 4б – АНАЛІТИКІВ (д-гр. *analo* – 1) 'роз'язувати', 'звільняти', 2)'відмінити', 'виправляти', в тому числі закони та установи), які забезпечують прогнозування в режимі ознаменування; позиція 4в – ЕКСПЕРТІВ (лат. *expertio* – 'досвід'), які знаються на прогнозуванні в режимі прикметності. Всі три режими прогнозування синтезуються через прогнозування в режимі досяжності, яке забезпечує інтелектуальний клас управлінців – керівників проєкту (Сватко, 2023, с. 184–185).

8. Ця загальна «картинка» визначає три наріжні конфлікти щодо особистісного оволодіння майбутнім. Це а) конфлікти з приводу мети – і передусім конфлікт між метою як принципово досяжною границею майбуття і МРІЄЮ, яка такої досяжної границі не передбачає, що призводить до унеможливлення нарад і зростання ентропії (невизначеності); б) конфлікти з приводу результату – і передусім конфлікт між отриманим результатом і його аналітичним ОБРАЗОМ з огляду на природний для аналітиків потяг «виправити» конкретику життя на користь ідеальної реальності «цифри» – рейтингів, графіків і форматів (див. пункт 7), що призводить до віртуалізації дійсності; в) конфлікти з приводу оцінки як синтезу мети і результату – і передусім конфлікт між наявністю результату і непевністю / відсутністю мети, що призводить до оцінки стану справ як відсутності руху щодо опанування майбуття.

9. Ці конфлікти мають вирішуватися завдяки специфічному типу комунікації, що має назву УПРАВЛІННЯ. Управління, таким чином, це 1) владна 2) комунікація з приводу 3) особистісного 4) оволодіння 5) майбуттям. При цьому ВЛАДУ треба розуміти саме як 1) реалізацію 2) права на 3) управління.
10. Ці дослідницькі проблеми передбачено докладно розкриті в доповіді автора.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сватко Ю. І. Європейський Світ Людини: його максими і конфлікти / Ю. І. Сватко // Конфліктологічна експертиза: теорія і методика. – К. : [?], 2006. – Вип. V : Актуальні проблеми конфліктологічної експертизи. – С. 74–80.
2. Сватко Ю. І. Народження риторики з духу філософії, або Деякі наслідки античного філософування «з людським обличчям» / Ю. І. Сватко // Магістеріум : Історико-філософські студії. – К. : НаУКМА, 2014а. – Вип. 55. – С. 3–15.
3. Сватко Ю. І. Рівні конфлікту та рівні обману, або Справа про «інформаційний маскарад» (студії з практичного майданознавства) / Ю. І. Сватко // Наукові записки НаУКМА. – К. : НаУКМА, 2014б. – Т. 162 : Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. – С. 3–16.
4. Сватко Ю. І. Рівні конфлікту та рівні обману, або Справа про «інформаційний маскарад» (студії з практичного майданознавства) / Ю. І. Сватко // Наукові записки НаУКМА. – К. : НаУКМА, 2015. – Т. 175 : Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. – С. 3–21.
5. Сватко Ю. І. Духовність особистості у світі знання, риторичних образів часу та опанування власного майбутнього. Частина I. / Ю. І. Сватко // Духовність особистості : методологія, теорія і практика. – К. : вид-во СНУ ім. В. Даля, 2023. – С. 168–193.
6. Plato. Charmides / Plato // Platonis Opera. – Oxford : Oxford University Press. – Vol. III. – P. 153–176.
7. S. Aurelius Augustinus Hipponensis. Confessionum libri tredecim / Sancti Aurelii Augustini Hipponensis episcopi // Operum. – Venecii : Excudebat Jo Baptista Albrizzi Hieron. Fil. Venetus Typographus. – Vol. I. – P. 69–244.

СОРОКА Д. А.

РОЗВИТОК ЕМПАТІЇ ТА СТИМУЛЮВАННЯ КОНСТРУКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Одним із ключових факторів, що впливають на виникнення та розвиток конфлікту, є рівень розвитку емпатії у співробітників та керівництва. Емпатія, як здатність відчувати й розуміти почуття й потреби інших, може визначати, якою мірою конфлікт у організаційному середовищі перетворюється на конструктивну чи деструктивну взаємодію.

Емпатія, у контексті управління конфліктами в організаціях, відіграє суттєву роль як соціальна навичка та ключовий елемент успішної міжособистісної взаємодії. Високий рівень емпатії як у робітників, так і у керівництва, сприяє зміцненню комунікації та взаєморозумінню в організації. Емпатичні вміння створюють сприятливу атмосферу для розв'язання конфліктів та роблять можливим спільний шлях до досягнення цілей. Конфлікт (від лат. conflict - зіткнення) - зіткнення протилежних інтересів, поглядів; серйозна розбіжність, гостра суперечка. (3, с. 215)

Емпатія - збагнення емоційного стану, проникнення-вчування в переживання іншої людини (2, с. 129). Вона полягає не лише в пасивному розумінні, але й в активному вияві цього розуміння через дії. Вираз власного співчуття вказує на готовність до спільної роботи та пошуку конструктивних рішень. Така діяльність може служити каталізатором для співпраці та вирішення проблем, які є двома важливими складовими управління конфліктами в організаціях.